

Starprojektet i Kvismaren

Åke Pettersson & Bo Nielsen

Kvismaren har 100 starholkar fördelade på fyra områden, Fiskinge, Hammar, Öby kulle och Ängfallet. En dramatisk minskning av antalet flygga ungar skedde perioden 1991-1994. Därefter har en kontinuerlig ökning skett och idag är produktionen större än den var runt 1990. Nedgången berodde säkerligen på att det var en hög predation av mård i området de åren och det stora beståndet idag orsakas troligen av bättre bete i delområdena.

Inledning

Under 1980-talet upptäcktes att flera fågelarter i jordbrukslandskapet började minska. I samband med detta startade Sören Svensson i Lund ett projekt där häckningsframgången hos starar kontrollerades på olika platser i Sverige. Kvismare fågelstation gick med i projektet med 100 holkar år 1988. I den här artikeln redovisas stararnas utnyttjande av holkarna och häckningsframgång åren 1988 - 1999. Artikeln behandlar endast förhållandena i Kvismaren, projektet i sin helhet berörs inte. De hundra holkarna i Kvismaren är uppsatta på fyra olika platser med tjugofem holkar på varje ställe. Delområdena är Fiskinge, Hammar, Öby kulle och Ängfallet. Vid Öby kulle är några av holkarna också placerade i den närmaste dungen utmed Banvallen.

I början av projektet kontrollerades häckningsframgången, men inga ungar ringmärktes. Ungarna började ringmärkas först 1991.

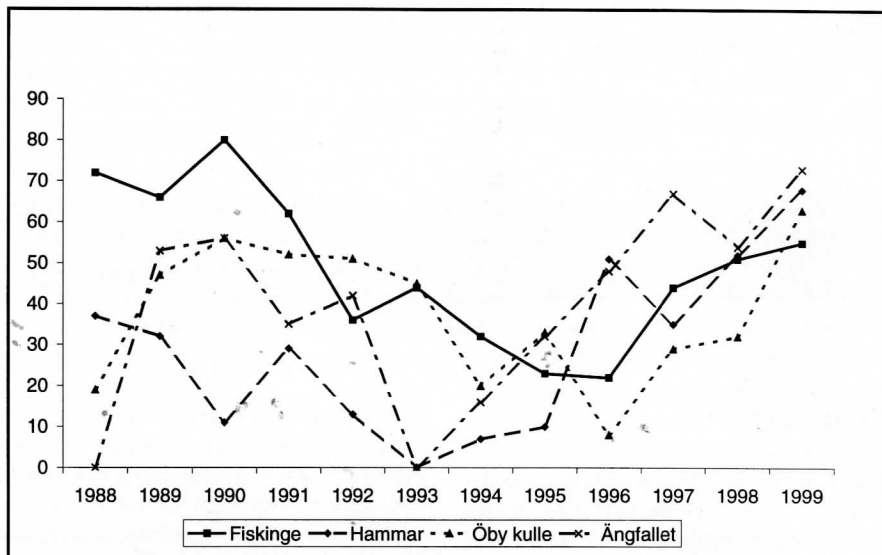
Metod

I projektet kontrolleras alla holkarna regelbundet, ungefär åtta gånger per holk. Man

försöker fastställa vilket datum första ägget läggs, hur många ägg den fullagda kullen innehåller, antalet kläckta ungar och antalet flygga ungar. I samtliga tabeller och figurer i den här artikeln används följande kriterier. Antalet kullar är lika med antalet fullagda kullar. Antalet flygga ungar är detsamma som antalet levande ungar vid den sista kontrollen av holkarna, när ungarna är ungefär 14 dagar gamla. Det är också då ungarna ringmärks.

Tabell 1. Antalet kullar, nästan flygga ungar och nästan flygga ungar per kull av stare i 100 starholkar i Kvismaren.

År	Antal kullar	Antal nästan flygga ungar	Antal nästan flygga ungar per kull
1988	31	128	4,1
1989	46	198	4,3
1990	45	203	4,5
1991	57	178	3,1
1992	37	142	3,8
1993	44	89	2,0
1994	28	75	2,7
1995	41	98	2,4
1996	38	129	3,4
1997	40	175	4,4
1998	46	189	4,1
1999	52	220	4,2

Figur 1. Totala antalet flygga ungar av stare fördelat på de 4 delområden i Kvismaren.

Resultat

Hela området

Antalet kullar har varierat mellan 31 och 57 och antalet nästan flygga ungar mellan 75 och 220 (tabell 1). Variationen har alltså varit mycket stor, men om vi granskar siffrorna lite noggrannare så framträder ganska intressanta saker. Det första året, 1988, var ganska dåligt, men det beror antagligen på att holkarna var nyligen utsatta och det tar ett tag innan fåglarna tar dem i besittning. De tre följande åren var det många kullar och en god ungfågelproduktion, förutom 1991, då rekordmånga kullar ruvades men antalet flygga ungar uppvisar en minskning. Åren 1992, 1993 och 1994 minskade antalet kullar, men framförallt antalet flygga ungar med 1994 som absolut bottenår. Från 1995 och framåt har antalet flygga ungar stadigt ökat och 1999 kom rekordmånga, 220 stycken på vingarna.

Delområden

I några av delområdena har det skett ganska stora förändringar under de tolv år som studien har pågått. Arealen betesmark och antalet djur har ökat med mer än 100 % vid Fiskinge. På Hammarmaden har djurantalet ökat och efterslätter införts under senare delen av 1990-talet, medan Öby kulle har berörts av en mindre utökning av betet. Holmgruppen vid Ängfallet finns i hagmarksmiljö, som varit stabil under åren. Samtliga områden har stora betesmarker i omgivningarna, Ängfallet 4 ha, Öby kulle minst 15 ha samt Hammar och Fiskinge minst 50 ha.

Vad beror förändringarna på?

Förklaringen till den dramatiska minskningen under första halvan av 1990-talet för området som helhet är ganska enkel. Under den perioden hade vi stora problem med mård som prederade holkarna. Det går att göra jämförelser med Sörön där en kraftig predation av mård skedde på små-

fågelholkarna åren 1990-1994 (Johannesson 1996). När vi identifierat problemet och fått tillgång till en metod där holkarna säkras för mårdangrepp så påbörjades snabbt en ombyggnad av alla holkar. Majoriteten av starholkarna säkrades mot mård 1994 och de resterande 1995 (uppgifter från Kvismare fågelstations dagbok). Starens återhämtning i Kvismaren beror huvudsakligen på detta och inte på några omvärldsfaktorer. I Sörön, där stararna häckar i naturhål och alltså fortfarande är oskyddade mot mården skedde ingen motsvarande uppgång i antalet par. (Se t ex Johannesson 1999.)

Efter de tre första åren av starprojektet konstaterade Pettersson (1991) att delområdena kunde rangordnas med hänsyn till äggkullar och ungfågelproduktion enligt följande: Fiskinge, tätt följd av Öby kulle, sedan Ängfallet och Hammar. Av figur 1 framgår att den rangordningen inte gäller sedan mitten av 1990-talet. Områdena är nu ganska lika och den höga ungfågelproduktionen vid Fiskinge är nu i nivå med övriga områden. Orsaken till detta kan vara att restaureringen av betesmarken genom

utökningen av antalet betesdjur i en inledningsfas var mycket positiv ur födosynpunkt för staren. Fiskeområdet är fortfarande en bra starbiotop, men en viss igenväxning har skett under senare år och området är nu mer i nivå med övriga delområden.

Sedan 1970-talet har staren gått kraftigt tillbaka i stora delar av landet. Starens försvinnande i vissa områden är kopplat till nedläggning av jordbruk och därmed förändringar i markanvändningen, främst genom minskning av betesmarkernas omfattning (Svensson m fl 1999).

Staren söker föda inom en radie av högst ca 500 m från boet och den huvudsakliga födan (80 %) är harkranklarver, som finns i kortbetade i gräsmarker (ref i Svensson & Karlsson 1988). De fyra holkområdena i Kvismaren är mycket bra starbiotoper med kortbetade ytor och god tillgång på betesmarker. Under de gångna åren har biotopen förbättrats och antalet betande djur utökats. Staren visar därför en positiv utveckling i välbetade områden i Kvismaren.

Referenser

- Johannesson, H. 1996. Häckfågeltaxering i Sörön 1995. Fåglar i Kvismaren 11 (2):46-48.
 Johannesson, H. 1999. Häckfågeltaxering i Sörön 1998. Fåglar i Kvismaren 14 (2):43-46.
 Pettersson, Å. 1991. Ägg- och ungekullstorlek hos stare i Kvismaren. Fåglar i Kvismaren 6 (2):2-7.
 Svensson, S & Karlsson, J. 1988. Stare *Sturnus vulgaris*. I Fåglar i jordbrukslandskapet, Vår Fågelväld, supplement 12:345-354.
 Svensson, S, Svensson, M & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement 31. Stockholm.